

deneert, waardoor vergelijkingen en verbanden die ze aanbiedt, niet altijd vermogen te overtuigen. Met name over de decennia voor Montessori's doorbraak is niet veel bekend, wat Schwegman probeert te compenseren met gissingen en gewichtig getheoretiseer. Maar het is echt een leuk leesboek.

Johan Sturm

C. U. Ariëns Kappers, *Reiziger in breinen. Herinneringen van een hersenonderzoeker*, F. van Kolfshoten, ed. (Amsterdam, Antwerpen: Uitgeverij L. J. Veen, 2001, 253 blz., ISBN 90 204 5703 9).

In *Waarom het leven sneller gaat als je ouder wordt. Over het autobiografische geheugen* (2001) beschrijft de Groningse psycholoog Douwe Draaisma het zogenaamde 'reminiscentie-effect': vanaf een jaar of zestig kunnen mensen zich vooral gebeurtenissen van rond hun twintigste levensjaar zeer gedetailleerd herinneren, zo illustreert hij onder andere met autobiografieën waarin de meeste pagina's besteed zijn aan herinneringen aan de jeugd en vroege volwassenheid: herinneringen die identiteitsvormend zijn.

Ik moest hier aan denken tijdens het lezen van *Reiziger in breinen* van de hersenonderzoeker Cornelius Ubbo Ariëns Kappers. Ariëns Kappers schrijft zijn autobiografie als hij de zestig reeds gepasseerd is, in de jaren veertig van de twintigste eeuw. Twee gebeurtenissen zetten hem aan tot het schrijven over zijn verleden: de dood van zijn moeder en de oorlogstijd. Het is begrijpelijk — zo schrijft de neuroloog — dat men in deze periode 'terugdenkt aan een tijd van vrede en normale ontwikkeling' waarin men vrij kon reizen (11). Het schrijven van memoires bieden hem de mogelijkheid te reizen zonder paspoort, terug in de tijd. Genoeg tijd om zijn autobiografie af te ronden heeft Ariëns Kappers echter niet: in 1946 sterft hij op 68-jarige leeftijd. In het voorwoord wordt hij door prof. dr. Swaab en dr. Hofman van het Nederlands Instituut voor hersenonderzoek als grondlegger van het Nederlandse hersenonderzoek getypeerd.

De herinneringen, geredigeerd door wetenschapsjournalist Frank van Kolfshoeten, zijn chronologisch geordend. De eerste twee en langste hoofdstukken staan, overeenkomstig het reminiscentie-effect, geheel in het teken van jeugdherinneringen: Ariëns Kappers schetst de indrukwekkende apotheek van zijn opa (een 'toverkeuken'), de wetenschappelijke loopbanen van zijn voorvaders en strooit met namen van mensen uit zijn HBS- en studententijd die het later in de maatschappij ver zouden schoppen. Vermeldenswaard is de anekdote die hem in zijn latere hoedanigheid van hoogleraar en docent wellicht gevormd heeft: tijdens het klinisch kandidaatsexamen geneeskunde zag hij een dwarsdoorsnede van het ruggenmerg aan voor eierstokken. Toch liet zijn hoogleraar Van Rees hem slagen. Een goede zet, in retrospectief gezien.

De daaropvolgende hoofdstukken zijn aaneenrijgingen van reizen, ontmoetingen met befaamde (inter)nationale wetenschappers en lezingen aan kerkgemeentes, universiteiten en gevangenissen. Verfrissend aan deze opsommingen is zijn zelfrelativerend vermogen: zo haalt hij aan hoe hij eens een doodstil doopsgezind publiek in hun kerk toesprak over de relatie tussen geloof en wetenschap en oprecht dacht hen zeer geboeid te hebben: ze zwegen immers zo massaal. Later kreeg hij te horen dat men er niets van begrepen had.

Ariëns Kappers komt in zijn autobiografie naar voren als een breed geïnteresseerd, geëngageerd, open en energiek man met voor zijn tijd uitgesproken moderne opvattingen: zo gaat hij

meerdere keren expliciet in op de noodzaak van vrouwenemancipatie en roemt hij het werk van zijn binnen- en buitenlandse vrouwelijke collega's. Ook geeft hij ongezouten commentaar op de jodenvervolging door de Duitsers en hun 'overrompeling' in Nederland. Hij laat niet achterwege te vermelden hoe veel van zijn Nederlandse en joodse collega's en vrienden aan hun einde zijn gekomen in werk- en concentratiekampen, gebeurtenissen die zo vlak na de oorlog nog een zeer verse wond moeten zijn geweest.

Reiziger in breinen is anekdotisch, beschrijvend en bij vlagen ontroerend, leest als een trein en heeft een hoog 'vermaak' gehalte, maar juist vanwege het opsommende en 'hak op de tak' karakter heeft dit boek ook wat gebreken. Alhoewel de herinneringen laten zien hoezeer een mensenleven, zowel persoonlijk als professioneel, verbonden is met ontwikkelingen in een bredere sociaal-culturele context, mist in deze autobiografie een reflectie op de gebeurtenissen die de beroering in Ariëns Kappers' persoonlijke leven en wetenschappelijke loopbaan hebben veroorzaakt. De lezer blijft met tal van vragen achter, zoals bijvoorbeeld: waarom precies vond Ariëns Kappers het nodig om een afzonderlijke Vereniging voor onderzoek van de therapie van zenuw- en zielsziekten op te richten? Waren er op dat vlak therapeutische lacunes die de bestaande Nederlandse Vereniging voor psychiatrie en neurologie niet kon vullen? De lezer komt het niet te weten.

Het ontbreekt, kortom, aan een vakinhoudelijke beschouwing op de ontwikkelingen in de neurologie. Verder dan een globale schets van het reilen en zeilen aan het Centraal Instituut voor hersenonderzoek en het beschrijven van respectbetuigingen aan of meningsverschillen met collega's gaat Ariëns Kappers niet. Op een soortgelijke manier verhaalt de neurowetenschapper voortdurend wat een voorrecht het was die en die persoon op die en die reis te ontmoeten en te spreken, maar gaat hij niet in op de aard van hun conversaties en eventuele consequenties voor de ontwikkeling in zijn denken. We weten, met andere woorden, wie zijn vrienden en collega's waren, maar niet waarom. Naast een vakinhoudelijke beschouwing ontbreekt dus ook een soort psychologische zelfreflectie.

Dat is jammer, het zijn juist deze bespiegelingen die *Reiziger in breinen* een meerwaarde hadden kunnen geven, die de memoires boeiend hadden kunnen maken voor historici. Deze extra dimensie heeft het boek niet, misschien omdat het werk niet 'af' is — die conclusie laat ik aan andere lezers over. Zoals ik de autobiograaf Ariëns Kappers hier heb leren kennen, had hij de introspectieve reis in zijn eigen brein waarschijnlijk nog in alle rust en perfectie willen vervolmaken.

Jessica Slijkhuis

K. van der Wiel, J. Zijlstra, *Paradijs der runderen. Geschiedenis van de rundveeverbetering in Noord-Holland* (Wormerveer: Rundveeverbeteringsorganisatie Noord-Holland, Stichting uitgeverij Noord-Holland, 2001, 424 blz., ISBN 90 71123 59 6).

Het schrijven van een boek over de geschiedenis van een 'technisch' onderwerp is een lastig karwei. De technici onder de lezers willen alles weten over toognagels of afslibbare deeltjes, maar dat schrikt een breder publiek af. Wil je meer lezers bereiken dan alleen specialisten, dan moet je vooral niet te veel over die toognagels en die afslibbare deeltjes schrijven, maar dan zijn de technici weer teleurgesteld. De Rundveeverbeteringsorganisatie Noord-Holland heeft zich kennelijk gerealiseerd dat dit probleem speelde en daarom twee auteurs aan het werk gezet voor het schrijven van een gedenkboek over honderd jaar rundveeverbetering in Noord-Holland: de historicus Van der Wiel, die voor het brede publiek heeft geschreven, en de oud-